

ЧАН ДЕЈИЛ КИ, ГУРБАН ЕДИЛ, БАҒАСЫНА ПУЛ ВЕРЛИШӘЛ

Бир киши, голтуғунда беш-алты тәндир чөрәји, базардан евә гајыданда бир нөфәрин јаныгы-јаныгы ағладығыны көрүб јахынлашыр вә она нә гәм үз вердијини сорушур. Ағлајан ач олдуғуну билдирир. Киши “чан-чан!” - дејә онун јанында отурур вә өзү дә она гошулуб бәркдән ағламаға башлајыр.

Јолдан кечән бир гоча онлара јахынлашыб ағламаларынын сәбәбини сорушур. Әлиндә чөрәк олан киши дејир:

- Бу киши ачындан ағлајыр, мән дә онун һалына јаныб ағлајырам.

Гоча тәәччүблә сорушур:

- Даһа сән нијә ағлајырсан, әкәр һәгигәтән үрәјин јанырса, әлиндәки чөрәкдән бир аз кәс вер, бу бичарә јејиб дојсун, нә о ағласын, нә дә сән ағлајасан!

Киши башыны булајараг дејир:

- Рәһмәтлијин оғлу, демәк асандыр. Чан дејил ки, гурбан едим, бу чөрәкләрин баһасына ахы, пул вер-мишәм!

Бош-бошуна башгаларына чаны јандығыны билдирән, лакин реал көмәк көстәрмәкдән бојун гачыран адамлар һаггында истехза илә бу мәсәли ишләдиләр. Мәсәл “јетимә чан-чан дејән чох олар, чөрәк верән аз олар” мә’насында да ишләдиләр.

БАРДА ОЛСА, БУРАЈА КӘЛӘЧӘК

Бир нөфәр базарда Молланын папағыны башындан көтүрүб гачыр. Молла ону тута билмәјөчәјини көрүб, гәбирстанлыға кәлир вә бир дашын үстүндә отурур. Адамлар ондан бурада нә үчүн отурдуғунун сәбәбини сорушудуға, о, базарда папағынын оғурландығыны сөјләјир. Бу сөзә тәәччүб едиб сорушурлар:

- Јахшы, папағыны базарда оғурлајыбларса, бәс нә үчүн кәлиб бурада отурмусан?

Молла күлә-күлә чаваб верир:

- Һеч фикир етмәјин, һараја гачса, ахырда бура кәләчәк.

Бир адамын кеч-тез, мүтләг бир иши көрмәли олдуғуну билдирмәк вә “јаланчыны мәнзилинәчән гов-маг” мәсәдилә бу мәсәлдән истифадә едиләр.

ТҮЛКҮ БӘЧЧӨ КЕДИР

Азәрбајчан шифаһи әдәбијјатында кениш јајылмыш нагыл әсасында Абдулла Шаһг “Түлкү һәччә кедир” адлы әсәр јаздыгдан сонра бу ифадә даһа кениш јајылмышдыр.

Гочалыб әлдән дүшмүш түлкү, тојуг-чүчә тутуб јемәк имканы олмадығындан, һижләжә әл атыр. О, әјнинә әба кәјир, башына әммамә гојур, әлине әса алыр, тојуглары әтрафына топлајыб онлара мүрачиәтлә дејир:

- Мән бу вахта гәдәр сизи чох инчидиб, күнаһ етмишәм, одур ки, инди гоча вахтымда күнаһларымы јумаг үчүн һәччә кедирәм.

Түлкү бу сөзләри дејиб, тојуглары онунла бирликдә намаз гылмаға дә’вәт едир вә фүрсәтдән истифадә едәрәк бир нечә тојугу боғуб өлдүрүр, өзүнә јем тәдарүк едир.

Һижлә ишләдиб башгаларыны алдатмаг јолу илә бир шеј әлдә етмәк истәјән адамлар һаггында “Түлкү һәччә кедир” дејирләр.

ОНУ ЛӘН ДЕЛӘЛИШӘЛ, ЛӘЛӘКЛӘ ФӘЛӘК ДЕЛИШДИР

Белә рәвәјәт едиләр ки, Әбүлгасим Фирдовси “Шаһнамә” әсәрини јазаркән бу китабда бир кәлмә дә әрәб сөзү ишләтмәјөчәјинә сөз вермишди. Лакин әсәр јазылыб гуртардыгдан сонра ону охујанлар бурада ики әрәб сөзүнә тәсадүф едиләр: Фирдовси Рүстәм-Залын икидиклик вә гочагылығына бүтүн дүнјанын һејран галдығыны гејд едәрәк китабда јазырды ки, Рүстәмә:

Фәләк әһсән деди, мәләк мәрһабә!

Китабы охујанлар Фирдовсијә мүрачиәтлә һәмин мисрада һәм “әһсән”, һәм дә “мәрһабә” сөзүнүн әрәбчә олдуғуну сөјләдикдә о чавабында демишдир:

- Дүздүр, бу сөзләр әрәбчәдир, амма онлары мән демәмишәм, мәләклә фәләк демишдир.

Мәсәл вәзијјәтдән чыхмагы бачаран, һазырчаваб адамлар һаггында ишләнир.

КӘНДХУДАНЫ КӨРҮБ

Ингилаба гәдәр Азәрбајчан кәндләриндә ән көркәмли сима кәндхуда иди. О, төјчү вә башга веркиләри јығыр, јер өлчүр, һакимлик едир вә саир ишләрлә мәшғул олурду. Кәндхуданын о гәдәр кениш һүтугу вар иди ки, халг арасында “Кәндхуданы көр-кәнди чап”, “Коханы көр-кәнди чап” дејирдиләр.

Буна көрә дә бир шәхс кәнддә өзүнү чох сәрбәст, сајмазјана апаранда, ганунсузлуғ едәндә вә өзбашыналығынын чәзасыны алмајанда, онун кәндхудаја рүшвәт вердији, садәчә олараг, кәндхуданы “көрдүјү” иддиә едилдирди.

Сонралар бу мәсәл даһа кениш мә’нада “рүшвәт вериб”, “лазым олан адамы разы салыб” мә’насында ишләнмәјә башланмышдыр.